

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันกำลังมีการเปลี่ยนแปลง มีแบบแผนและแนวโน้มที่จะเข้าสู่วัฒนธรรมแบบอนาคตวิสัย¹ (Prefigurative) ซึ่ง มาการเรค มีค ไท นิยามว่า "เป็นสังคมที่วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงค่อนข้างรวดเร็วเกินกว่าการคาดคะเนล่วงหน้า ผู้ใหญ่ที่ผ่านชีวิตมาก่อนไม่อาจนำประสบการณ์ของตนเองมาแนะนำสั่งสอนคนรุ่นเยาว์ได้มากเท่าที่ควร การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้ สืบเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการใหม่ ๆ ที่เป็นผลจากการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ ตลอดจนเทคนิควิทยาต่าง ๆ และความเจริญในทางที่กล่าวถึงนี้ มีแนวโน้มที่จะก้าวหน้าขึ้นไปตามลำดับ เมื่อเป็นเช่นนี้ สังคมจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงให้ทันกับความเจริญทางวิชาการ ดังนั้น การศึกษาจึงมีบทบาทโดยตรงต่อการพัฒนาสังคม ดังคำกล่าวที่ว่า "เมื่อสังคมพัฒนาไปถึงขั้นใด การศึกษาก็ยอมปรับปรุงตนเองไปถึงขั้นนั้นด้วย"² ดังปรากฏในแผนการศึกษาชาติฉบับ พ.ศ.2503 ว่า³ รัฐมีความมุ่งหมายให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษาตามควรแก่เอกัตภาพ เพื่อเป็นพลเมืองดี มีศีลธรรมและวัฒนธรรม มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีสุขภาพที่สมบูรณ์ มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย มีความรู้ความสามารถที่จะประกอบการอาชีพและทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ

¹ เอกวิทย์ ฃ ถलग "เพื่อความเข้าใจสาระและธรรมชาติของการศึกษา" วรรณไวทยากร ชมนนบทความทางวิชาการ (พระนคร : โครงการศึกษาสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์ แห่งประเทศไทย 2514), เลม 1, หน้า 10.

² ไพฑูรย์ สินดารัตน์ "อนาคตของการศึกษาในประเทศไทย" วารสารการศาสตร์ ฉบับที่ 1-2 ธันวาคม 2514-มีนาคม 2515 (นครหลวงกรุงเทพธนบุรี : กรุงเทพมหานคร พิมพ์ 2515), หน้า 61.

³ กระทรวงศึกษาธิการ เอกสารการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ 6 แผนการศึกษาแห่งชาติ (พระนคร : โรงพิมพ์ ร.ส.พ. 2504)

ความมุ่งหมายในการให้การศึกษาแก่เยาวชน คือ มุ่งอบรมให้เยาวชนเป็นพลเมืองดีในอนาคต ลักษณะของวิชาสังคมศึกษาจะสนองความมุ่งหมายนี้ได้ตรงกว่าวิชาสาขาอื่น เพราะวิชาสังคมศึกษามีความมุ่งหมายเช่นเดียวกัน คือ สร้างความเป็นพลเมืองดีให้แก่เยาวชน อันใดแก่ การอบรมให้เยาวชนมีความคิดพิจารณาไตร่ตรอง คัดสินใจอย่างมีเหตุผลด้วยตนเอง และรู้จักใช้สิทธิของตนอย่างถูกต้องเหมาะสม ให้มีความรู้จักรับผิดชอบและรู้จักหน้าที่ต่อตนเองและต่อครอบครัว ต่อชุมชน สังคมที่ตนมีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้อง ตลอดจนจนประเทศชาติ โดยเฉพาะประเทศไทยที่ยึดถืออุดมการณ์การปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

โรงเรียนเป็นสถาบัน ซึ่งรับผิดชอบในการอบรมเยาวชนให้เป็นที่ไปตามความต้องการของสังคม ครูสอนสังคมศึกษาย่อมมีบทบาทมากในเรื่องการอบรมสั่งสอนให้ได้ผลตามความมุ่งหมายของรัฐ ทั้งในด้านทัศนคติและทักษะในการเป็นพลเมืองดี แม้ในประเทศสหรัฐอเมริกาที่เน้นความสำคัญของบทบาทของครูสังคมศึกษาไว้ในทำนองเดียวกัน วุฒิสมาชิก โรเบิร์ต เอฟ. เคนเนดี⁴ (Robert F. Kennedy) แห่งสหรัฐอเมริกาได้กล่าวว่า ความรับผิดชอบส่วนหนึ่งของครูสอนวิชาสังคมศึกษา คือ การสนับสนุนคนหนุ่มคนสาวให้มีทัศนคติ และทักษะที่จำเป็นต่อการเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย และสามารถใช้ในการตัดสินใจในชีวิต เพื่อสร้างไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตย

ประเทศไทยในระยะนี้ อยู่ในระหว่างการดำเนินงานตามแผนพัฒนาประเทศไทยระยะที่ 3 (2514-2519)⁵ ซึ่งมีแนวโน้มในทางเพิ่มการศึกษาทุกระดับอย่างรีบด่วน

4

Brubaber Dale K., Social Studies in a Man Society (Pennsylvania : International Textbook Company, 1969) page 53.

5 กอ สวัสดิ์พานิช, "แนวโน้มเกี่ยวกับการวางแผนนโยบายและเป้าหมายของการศึกษาแต่ละระดับ เพื่อสนองความต้องการกำลังคนในระยะของแผนพัฒนาที่ 3 (2514-2519)" วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ, 7 (กุมภาพันธ์, 2514), 34

โดยเฉพาะในด้านการฝึกหัดครู ในการวางแผนพัฒนา จะยึดถือความต้องการของกำลังคนและความต้องการของสังคมเป็นหลัก เป็นการชี้ให้เห็นแล้วว่า เน้นในด้านการพัฒนาประชาชนในสังคมไทยให้ดีขึ้น คือ ให้มีคุณสมบัติเป็นพลเมืองดีครบถ้วนกว่าเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ การให้การอบรมสั่งสอนจำเป็นต่ออาศักรู้ที่มีความรู้ความเข้าใจสามารถอบรมสั่งสอนใครอย่างมีสัมฤทธิ์ผล โดยเฉพาะครูต้องรู้ความหมาย หรือ วัตถุประสงค์ในการสอนวิชาสังคมศึกษาซึ่งอาจจะศึกษาจากข้อคิดของนักการศึกษาที่มีชื่อเสียงในประเทศต่าง ๆ เป็นแนวทางได้ อาทิเช่น เอกวิน เฟนตัน ⁶ (Edwin Fenton) ได้ให้ความมุ่งหมายกว้าง ๆ ของวิชาสังคมศึกษาไว้ว่า เป็นการเตรียมเยาวชนเพื่อให้เป็นพลเมืองดี สังคมศึกษาสอนให้เยาวชนรู้จักวิถีชีวิต และยิ่งกว่านั้นยังถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมอีกด้วย

ธีโอดอร์ แคลทซ์ไอนิส ⁷ (Theosore Kaltsonis) กล่าวว่าหน้าที่โดยตรงของวิชาสังคมศึกษา คือ การสร้างเยาวชนในด้านมนุษยสัมพันธ์ และเพื่อเตรียมโอกาสในทางที่พลเมืองในอนาคตจะพัฒนาความสามารถ และคุณภาพที่จำเป็นสำหรับการมีส่วนร่วมอย่างประสบความสำเร็จในด้านมนุษยสัมพันธ์และการพัฒนาคุณสมบัติอื่น ๆ ที่จำเป็นสำหรับการเป็นพลเมืองดี

เกี่ยวกับขอบเขตของเนื้อหาวิชาสังคมศึกษานั้น จะเห็นได้ชัดเจนว่า มีขอบเขตกว้างขวางมาก เพราะเป็นวิชาที่ว่าด้วยมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม และทาง

⁶ Fenton Edwin, The New Social Studies (New York : Hold Rienhart and Winston, Inc., 1967) page 1.

⁷ Kaltsonis Theosore, Teaching Elementary Social Studies (New York : Parker Publishing Company, Inc., 1969) page 19.

ธรรมชาติ เชอดีย์ เอช เองเกิล⁸ (Shirley H. Engle) กล่าวถึงวิชาสังคมศึกษาว่า สังคมศึกษานั้นรวมทั้งเนื้อหาวิชาในแบบเรียน หัวข้อการเรียน และประสบการณ์ทั้งหมดที่โรงเรียนจัดไว้เพื่อการสอนทั้งในค่านกิจกรรมทางสังคม และความเป็นพลเมืองที่อันได้แก่ แนวคิดที่สำคัญจากวิชาต่าง ๆ ในหมวดสังคมศาสตร์

โจนาธาน ซี แมคเลนดอน⁹ (Jonathan C. McLendon) กล่าวถึงความสำคัญของวิชาสังคมศึกษาว่า สังคมศึกษามีทั้งความรับผิดชอบ และเชิงท้าทาย (- Challenge) มีบทบาทสำคัญในการในการศึกษาแก่เด็กสำหรับการดำรงชีวิตในโลกที่ซับซ้อน วิชาทุกสาขาในหลักสูตรของโรงเรียน มีจุดมุ่งหมายในสังคมบางประการ และวิชาสังคมศึกษามีความผูกพันในลักษณะเนื้อหา และจุดมุ่งหมาย ในแง่ที่เป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับประชาชนโดยเฉพาะ ยิ่งกว่านั้น วิชาสังคมศึกษายังเน้นถึงความสัมพันธ์ซึ่งมีความสำคัญมาก เขาได้กล่าวต่อไปอีกว่า สังคมศึกษาเป็นวิชาที่ประกอบด้วยขอบข่ายพื้นฐานของโปรแกรมความรู้เบื้องต้นทั่ว ๆ ไปในโรงเรียนประถมและมัธยม ขอบข่ายของวิชาจะรวมหลักวิชาประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การปกครองและสังคม และเมื่อไม่นานมานี้ได้รวมเอาวัฒนธรรม มนุษยวิทยา กฎหมาย จิตวิทยาสังคม และวิชาที่ถึงสังคมศาสตร์เข้ามาไว้ในหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ทำให้ขอบข่ายของวิชาสังคมศึกษากว้างขวางยิ่งขึ้น

8

Engle, Shirley H. "Decision Making : The Heart of Social Studies Instruction" Crucial Issue in The Teaching of Social - Studies, edited by Baron G. Passialas and Andreas M. Kazamias (New Jersey : Prentice Hall Inc., 1964), page 28.

9

McLendon Jonathan C., Teaching The Social Studies, (Washington D. C. : Department of Classroom Teacher American Educational Research Associate of National Education Association, 1960), page 4.

จอห์น ยู ไมเคิลลิส¹⁰ (John U. Michealis) ไคกลาวทำนองเดียวกับแมคเลนดอน (McLendon) ว่า หลักสูตรสังคมศึกษา จะรวมเอาลักษณะของประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์ไว้ด้วยกัน จึงเชื่อว่า เป็นสิ่งที่มีคุณค่าใหญ่หลวงต่อการศึกษาทั่ว ๆ ไปในการประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ให้ความสนใจเบื้องต้นในการศึกษาเกี่ยวกับสังคมและมนุษย์ เศรษฐกิจ และกิจกรรมการเมือง ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และกำหนดสิ่งที่คาดหวังว่า จะได้ในอนาคต

ขอบข่ายและความสำคัญของวิชาสังคมศึกษาคงไคกลาวมาแคว้นที่ครูสอนสังคมศึกษาจึงต้องมีความรับผิดชอบในการสร้างความเข้าใจ ทักษะ และทัศนคติที่จำเป็นให้แก่เยาวชน เพื่อเป็นพลเมืองดีของชาติต่อไป

เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าครูเป็นสมาชิกสำคัญในการพัฒนาเด็กให้เติบโตเป็นสมาชิกที่พึงประสงค์ของประเทศชาติ ดังนั้นสถาบันฝึกหัดครูซึ่งเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่อบรมถ่ายทอดวิชาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะต่าง ๆ เกี่ยวกับสังคมศึกษาให้แก่เยาวชนที่จะออกไปเป็นครูในอนาคต จึงยิ่งทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้น ตามแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 3 (2515-2519) ไคคาดหวังการขยายปริมาณนักเรียนฝึกหัดครู ระดับประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูงไว้เป็นจำนวนดังนี้ คือ¹¹ พ.ศ.2515 วางเป้าหมายไว้ 11,000 คน พ.ศ.2516 จำนวน 13,000 คน พ.ศ.2517 จำนวน 16,000 คน พ.ศ.2518 จำนวน 20,000 คน จากจำนวนตามแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 3 ไคคาดหวังไว้ จะเห็นได้ว่า รัฐมีความต้องการผลิตครูเพื่อไปทำการสอน ในวงระยะ 5 ปีนี้ เป็นจำนวนถึง 86,000 คน และในจำนวนนี้ เป็นที่คาดหวังว่ามีนักศึกษาไม่น้อยที่เรียนวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาเอก วิชาโท วิชาเลือก และนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว จะต้องทำงานเกี่ยวกับการเป็นครูเป็น

ต้องการผลิตครูเพื่อไปทำการสอนในช่วงระยะ 5 ปีนี้ เป็นจำนวนถึง 86,000 คน และในจำนวนนี้ เป็นที่คาดหวังว่ามีนักศึกษาไม่น้อยที่เรียนวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาเอก วิชาโท วิชาเลือก และนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว จะต้องทำงานเกี่ยวกับการเป็นครูเป็นส่วนใหญ่ นั่นคือ ครูเหล่านี้จะต้องทำหน้าที่ถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ และทัศนคติที่ดีต่อการเป็นพลเมืองดีของชาติต่อไป

ถ้าจะพิจารณาหลักการต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ประกอบกับแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 3 นี้ จะเห็นได้ว่า ในการที่จะสร้างเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีของชาติสมความมุ่งหมายได้นั้น วิชาสังคมศึกษามีบทบาทสำคัญในการอบรมให้เข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับคุณค่า ความคิด ความเข้าใจ ทัศนคติ ตลอดจนทักษะต่าง ๆ จนสามารถปฏิบัติได้เป็นกิจนิสัยในชีวิตประจำวัน ครูสังคมศึกษาจึงควรมีบทบาทในการอบรมสั่งสอน นักศึกษานักหัดครูให้มีประสิทธิภาพในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว เนื่องจากการอบรมสั่งสอนนั้น มิใช่เป็นสิ่งที่ทำได้ง่าย ๆ ครูจำเป็นจะต้องมีวิธีการถ่ายทอดความรู้ ตลอดจนแนวคิดที่ถูกต้องตามความต้องการของรัฐ โดยมีนักการศึกษาทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้และการสอนอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศ ซึ่งปรากฏผลว่ามีอุปสรรคในการเรียนและการสอน อันก่อให้เกิดผลดีผลร้ายจากการอบรมถ่ายทอดในด้านต่าง ๆ ยังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร ผู้วิจัยจึงเห็นว่า เป็นปัญหาที่น่าสนใจสำหรับทำการวิจัยเพื่อค้นหาสาเหตุที่จะเป็นอุปสรรคในการเรียนและการสอนเหล่านี้ อันที่จริง การวิจัยทำนองนี้ได้เคยมีผู้ทำการวิจัยมาบ้างแล้ว แต่เป็นคนละระดับ และยังไม่เคยมีการศึกษาปัญหาการเรียนและการสอนสังคมศึกษาในสถาบันฝึกหัดครู ในระดับประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูงโดยตรง ผู้วิจัยจึงได้เลือกปัญหานี้ขึ้นมาศึกษา โดยคาดหวังว่า ผลจากการวิจัยครั้งนี้ จะสามารถนำมาเสนอแนะสำหรับการแก้ไขการสอนและการเรียนวิชาสังคมศึกษาในระดับการฝึกหัดครูประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูง ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อวงการฝึกหัดครูโดยตรง และต่อการสอนสังคมศึกษาในระดับมัธยมโดยทั่วไปด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ คือ

1. เพื่อสำรวจปัญหาและอุปสรรคการสอนสังคมศึกษาในสถาบันฝึกหัดครู ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง
2. เพื่อสำรวจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการสอนสังคมศึกษาในคาน
 - 2.1 ท้าครู คือ สำรวจในคานทัศนคติ ความคิดเห็น บุคลิกภาพ
 - 2.2 วิธีสอน
 - 2.3 อุปกรณ์การสอน
 - 2.4 กิจกรรมประกอบการสอน และกิจกรรมเสริมหลักสูตร
 - 2.5 บรรยาการและสิ่งแวดลอม
 - 2.6 การวัดผลการสอน
3. เปรียบเทียบความแตกต่างทั้งในคานปริมาณและชนิดของปัญหาระหว่างสถาบันฝึกหัดครูในส่วนกลาง กับสถาบันฝึกหัดครูในส่วนภูมิภาค
4. สำรวจความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนสังคมศึกษา และนักศึกษาผู้เรียนวิชาสังคมศึกษาในคานเกี่ยวกับการปรับปรุงการสอน
5. เสนอแนวคิดสำหรับเป็นแนวทางในการปรับปรุงวิธีสอนให้ดียิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ เป็นการสำรวจปัญหาการสอนสังคมศึกษาในวิทยาลัยครู ที่เปิดสอนถึงระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง
2. เป็นปัญหาของอาจารย์และนักศึกษาที่กำลังสอนและเรียนวิชาสังคมศึกษาในปีการศึกษา 2515
3. อาจารย์ผู้เป็นตัวอย่างประชากรในครั้งนี้ เป็นอาจารย์สอนสังคมศึกษา ในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง ถือว่า เป็นตัวแทนของอาจารย์สอนสังคมศึกษาในระดับดังกล่าวทั้งหมด

4. นักศึกษาผู้เป็นตัวอย่างประชากร จากวิทยาลัยครูทั้ง 25 แห่ง ถือว่าเป็นตัวแทนของนักศึกษาวิทยาลัยครูในแต่ละภาค

5. ในการดำเนินการสำรวจข้อเท็จจริงและปัญหาทาง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนและการสอนสังคมศึกษา ในสถาบันฝึกหัดครูครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความปรารถนาจะทำให้สมบูรณ์ที่สุด และถือว่า ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นปัญหาการเรียนและการสอนสังคมศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูงทั้งหมดของสถาบันฝึกหัดครูใน - พระราชอาณาจักร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. ศึกษาคุณค่าจากหลักสูตร ประมวลการสอนสังคมศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูงของกรมการฝึกหัดครู

ศึกษาจากหนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ และบทความต่าง ๆ ตลอดจนงานวิจัยเกี่ยวกับการสอนสังคมศึกษา

สัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง จำนวน 4 คน เพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงจากประสบการณ์การสอนสังคมศึกษา

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 เครื่องมือสำหรับการเก็บข้อมูล เป็นแบบสอบถามสร้างขึ้นจากผลการศึกษาค้นคว้าจากข้อหนึ่ง โดยแบ่งออกเป็นสองภาค คือ ภาคแบบสอบถามสำหรับอาจารย์ และภาคแบบสอบถามสำหรับนักศึกษา

2.2 ตัวอย่างประชากร คือ อาจารย์และนักศึกษาในวิทยาลัยครูที่ทำการสอนระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง ทั้งพระราชอาณาจักร 25 แห่ง

2.3 วิธีการเก็บข้อมูล ใช้วิธีสุ่มตัวอย่าง (Random Sampling) ดังนี้

ก. สุ่มตัวอย่างจากอาจารย์ที่สอนสังคมศึกษาจากวิทยาลัยครูแห่ง

ละ 10 คน

ข. สุ่มตัวอย่างจากนักศึกษาที่กำลังเรียนวิชาสังคมศึกษาแห่งละ 20 คน

การส่งแบบสอบถาม สำหรับวิทยาลัยครูที่อยู่ในส่วนกลาง ผู้วิจัยนำแบบ
สอบถามไปติดต่อกวตตนเอง ส่วนในส่วนภูมิภาคส่งแบบสอบถามไปทางไปรษณีย์

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำคำตอบมาคิดเป็นอัตราร้อยละของจำนวนผู้ตอบแต่ละประเภท และเสนอ
คำตอบในรูปตาราง

คำจำกัดความ

วิชาสังคมศึกษา ที่กล่าวถึงในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง วิชาการต่าง ๆ ที่บรรจุ
ไว้ในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง ดังได้แสดงไว้แล้วในภาคผนวก

วิทยาลัยครู หมายถึง สถาบันฝึกหัดครูที่เปิดสอนถึงระดับประกาศนียบัตรวิชาการ
ศึกษาระดับสูง

ภาค ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง การแบ่งพื้นที่ประเทศไทย ตามสภาพภูมิศาสตร์
โดยแบ่งเป็น ภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคตะวันออก ภาคใต้ และภาคกลาง

ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนและการสอนวิชาสังคมศึกษาที่จะได้ค้นพบใน
การวิจัยครั้งนี้ ความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษา ตลอดจนข้อเสนอแนะ การปรับ
ปรุงแก้ไข ซึ่งผู้วิจัยจะได้เสนอแนะโดยอาศัยผลจากการวิจัยเป็นพื้นฐาน จะเป็นประโยชน์
แก่วงการศึกษาทั่วไป โดยเฉพาะกรมการฝึกหัดครู คาดว่า ผลลัพธ์ในการวิจัยคงจะเป็น
แนวทางในการพิจารณาปรับปรุงหลักสูตร ประมวลการสอน วิธีการสอนอบรมนักศึกษา
วิทยาลัยครู ผู้ซึ่งจะเป็นครูสอนอบรมเยาวชนต่อไปในอนาคต อาจารย์ผู้สอนสังคมศึกษา
ในระดับวิทยาลัยครู จะได้ประโยชน์จากการวิจัยครั้งนี้เช่นกัน คือ จะเป็นแนวทางปรับ
ปรุงแผนการสอน วิธีสอนของตนสำหรับผู้วิจัยเองในฐานะเป็นครูสอนสังคมศึกษา และ
วิธีสอนสังคมศึกษาแก่นักศึกษาฝึกหัดครู ก็จะได้ทราบและมองเห็นแนวทางการสอนที่มี
ประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผู้วิจัยอื่นอาจนำไปเป็นแนวทางการวิจัยอื่น ๆ ต่อไป